

naturale propriae defensionis, quo et ipsa bruta modo suo gaudent, minime adimitur.

Ad 2.^m Similiter nex inuasoris, cum praeter directam et absolutam invasi intentionem sequatur, ejus aeternus interitus ipsi tantum potest et debet imputari, qui ab aggressionem si vellet, poterat desistere, fitque dumtaxat *per accidens*. Unde idem foret dicendum, si invasor supponeretur demens aut ebrius; praecipue quod aequitas talis defensionis non ex minori aut majori inuasoris damno, sed ex necessario jure conservationis invasi colligatur. Praeterea unde potest certo constare, invasorem superstitem in vita ad meliorem frugem atque ad aeternam salutem fore perventurum? Nonne, potest aequae ipsius invasi aeterna salus in discrimine, vel saltem in dubio versari?

Urgent. Homicidium est gravius malum omni actu inhonesto, et nulli fas est talem committere actum pro conservatione propriae vitae: ergo a fortiori non debet licita esse interfectio aggressoris. Deinde, cum pudicitia et honor saltem adaequantur bono vitae, etiam pro defensione illorum deberet fas esse necare invasorem injustum.

Respond. ad 1.^m, *Neg. cons.* cum S. Thomas (1) quia scilicet, actus e. g. fornicationis vel adulterii non ordinatur ad conservationem propriae vitae ex necessitate, sicut actus ex quo quandoque sequitur homicidium.

Ad 2.^m *Neg. paritatem.* Etenim quamvis et hoc plerique auctores licitum esse contendunt, idque forte admitti possit et debeat relate ad pudicitiam in casu manifesti periculi consentiendi in peccatum, attamen sufficit manifestum utriusque discrimen assignare; siquidem naturalis vita hominis utpote fundamentum ceterorum bonorum, est bonum praestantioris ordinis, pro cujus amissione nulla compensatio haberi potest, sicut potest pro pudicitia per vim oppressa, et pro honore injuste ablato. Praeterea pudicitia pro actu virtutis considerata, et verus honor in virtute fundatus ac ab ipsa dimanans, nemini invito potest auferri; pudicitia vero ut est integritas corporis, et honor ut est testimonium aliorum de nostra excellentia, constituunt bonum quoddam extrinsecum, instar pulchritudinis aut ornatus corporei cum bono vitae nostrae naturalis aut proximi nullatenus comparandum. Idem potest et debet dici de conservatione bonorum fortunae

(1) *Summae theolog.* part. 2. 2. quaest. 64. artic. 7. ad 4.^m.

nisi in casu quo haec essent *unicum et ultimum* medium conservationi vitae naturalis necessarium; tunc enim talis medii violenta ac injusta aggressio, aequivalet aggressioni ipsius vitae.

CAPUT III.

DE MUTUIS HOMINUM OFFICIIS.

157. Sicut ipsum jus naturale solet in genere distingui in *absolutum*, quod scilicet respicit actiones, aut omissiones hominum, spectata dumtaxat sola eorum natura, independenter ab omni determinato statu, pacto, facto, aut conditione, quae exigentiis mere naturalibus aliquid adjiciunt; et *hypotheticum*, quod omnia aut aliqua istorum supponit: ita et officia hominis erga alios, in eodem sensu, alia dicuntur *absoluta*, *hypothetica* alia. Officia absoluta, rursum distinguuntur in *perfecta*, quae important debitum ex justitia *rigorosa*, ut sunt, *neminem laedere, suum cuique tribuere etc.* a quibus deficientes constituuntur formaliter injusti, et in *imperfecta*, quae tantum *ex aequitate* aut *convenientia* quadam *naturali* dimanant, ut e. g. erranti viam ostendere, haustum frigidae profluentis non prohibere vel permittere etc. quaeque vocantur *imperfecta* non ideo, quasi nulla unquam daretur obligatio ea adimplendi, sed quia pro majori vel minori circumstantiarum exigentia, magis aut minus naturali aequitati congrunt aut adversantur, et seclusa *gravi alterius necessitate*; qui ab iis deficit tantum *inhumani*, aut *non benevoli* et *non benefici*, notam contrahit: *iniquus* tamen, vel etiam aliquatenus *injustus* merito diceretur, si gravis alterius necessitas ad illa adimplenda urgeret. Unde patet quomodo officia haec *imperfecta* transeant quandoque in *perfecta*, et quomodo sub obligatione legis naturalis comprehendantur; non semper enim habent tantum rationem merae virtutis et humanitatis aut ultroneae beneficentiae, sicut foret in casu quo e. g. ex errore viae grave alteri damnum immineret; vocantur autem talia officia *innoxiae utilitatis*, quia communiter exhibentibus ea nullum aut leve incommodum adferunt, egentibus illis apprime prosunt.

Fundamentum omnium istorum officiorum, est amor naturalis ex praescripto rationis omnibus hominibus, debitus, &

specifica naturae aequalitate identitate finis proprii rationalis naturae, medioremque ad illum obtinendum communitate, dimanans, atque medium per se constituens communis felicitatis, per pacatam et tranquillam vitam sociale, saltem ex parte assequendae. Mutuus iste hominum amor infert obligationem ad omnia illa seu *perfecta* seu *imperfecta* officia, quibus servatis manet salva, neglectis vero manet deficiens in aliis prosecutio aut assecutio naturalis felicitatis: quia autem ab amore unicuique proprio et ordinato, ut aequum est et alias monuimus, amor iste communis ac mutuus normam sumere debet, hinc pro generali ipsius et istorum officiorum principio recte statuitur sequens enunciatio; *quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris* (1).

(1) Principium istud, ut ex dictis facile colligitur, in ipsa rationali hominum natura fundatur, ideoque ab omni homine ratione utente et non solum a christiano debet admitti. Non est autem in se *vagum* et omnimode indeterminatum, sed pro ratione generalis principii sive regulae se porrigit tantum, ut mox videbimus, ad omnia ea, quae spectata similitudine atque specifica identitate humanae naturae nos aliis et alii nobis tenemur ad invicem praestare, comprehenditque positivam et negativam huiusmodi officiorum partem. Neque principium hoc omnium istorum officiorum determinationem in arbitrio cuiuslibet relinquit, cum in eo subintelligatur relatio ad exigentiam naturalis ordinis et iudicium rectae rationis, seu *quod tibi vis vel non vis rationaliter fieri; alteri feceris* etc.

Hinc vero cogimur etiam hac postrema vice animadvertere in H. Ahrens, qui propter consuetam voluptatem cuncta innovandi et christianam doctrinam indentidem carpendi, istud quoque principium velut *vagum*, indeterminatum et arbitrarum respuit in memorato saepius opere (pag. 66.): *La maxime chrétienne: ne fais pas a autrui ce que tu ne voudrais pas qu' on te fit, maxime qui a été souvent établie comme règle de conduite dans les rapports de l'homme avec ses semblables, trop vague pour être une règle morale, est encore moins propre à devenir un principe de droit et de législation, puisqu' au lieu d'énoncer une règle générale et précise, elle abandonne tout à l'appréciation et au sentiment personnel de chacun.* Vocat porro Ahrens huiusmodi principium *christianum*, et illud tantum *negative* exprimit: at christiani doctores tale principium magis determinatum et ab individuali arbitrio independens semper statuerunt. Eritne ideo *christianum* quia in illo Dei et Christi Domini praecepto, *diliges proximum tuum sicut te ipsum*, quodammodo praecontinetur? At Deus et Christus Dominus non solum negativa sed et positi-

Duplex pars huius enunciationis praebet nobis duplicem distinctionem in expositione horum officiorum sequendam, quarum prima comprehendet generaliora officia absoluta sive *perfecta* sive *imperfecta*, ad neminem laedendum spectantia; altera eadem considerabit prout ad promovendam communem felicitatem sunt positive requisita; his adjiciemus particularem quaestionem de officio sermocinantium; haec namque scitu magis necessaria arbitramur, omissis interim aliis praesertim *hypotheticis officis*; quae cum ad particulares hominum status aut condiciones, et contractuum, pactorum etc. adimpletionem, aut rerum pecuniarumque permutationem etc. pertineant, videntur potius esse proprium objectum jurisprudentiae forensis, et quatenus ad conscientiae directionem praerequiruntur, a moralibus theologis fuisse exponi solent.

ARTICULUS I.

DE MUTUO OFFICIO NEMINEM LAEDENDI.

153. Latissime huiusmodi officium porrigitur; pro diversitate bonorum naturae et fortunae, animi et corporis, nec non pro diversa ratione, qua verbis vel factis, positive vel negative, directe vel indirecte, laesioni subijci possunt. Vetamur itaque in primis laedere alios circa bona animi, turpissimis scilicet erroribus, praedudiciis et opinionibus illum imbuendo, falsis dogmatibus depravando, ab acquisitione cognitionum ad vitam rationalem recte instituendam necessariorum impediendo, exemplis aut pravis suasionibus ad vitia et voluptatum sequelam pelliciendo etc. Porro huiusmodi bona cum ad nobiliorem hominis partem, scilicet rationalitatem et vitam rationalem pertineant, proximiusque conducant ad naturalis felicitatis assecutionem, laesio hominis in iis gravissimam continet oppositionem cum debito naturalis amoris in similitudine naturae, identitate finis et communis felicitatis fundati; praecipue, quod qui ex depravatione mentis et cordis seu rationis et voluntatis, po-

va mutuae dilectionis praecepta seu officia tradidisse dicendus est et aeterna sapientia non poterat regulam seu mensuram moralitatis dumtaxat insufficientem, vagam et arbitriariam commendare.

tius, quam ex humana fragilitate in vitia prouunt atque a fine proprio deflectunt, longe difficilius ad bonam frugem revocantur, graviolemque perniciem humanae societati, tamquam putrida ejusdem membra, parant.

Idem dicendum est de laesione in bonis corporis, aut *naturalibus*, ut sanitate, integritate membrorum, vita, mediis ejusdem conservandae, et civili libertate, aut in bonis *fortuna*, ut rebus mobilibus vel immobilibus, earumque naturalibus aut industrialibus fructibus; cum enim haec omnia unicuique vel ex generali divina ordinatione, vel particulari ejusdem providentia, aut propria cujusque industria cedant in proprietatem aut usum, jam unusquisque habet ad ea jus proprium, quod in aliis supponit debitum se abstinendi ab iis sibi vindicandis, vel quovis modo destruendis. Accedit, quod si tale jus ex una parte et debitum ex altera non supponatur, et si cuilibet quemvis percussio-nibus, vinculis, mutilatione, inedia, furtis, rapinis, vitaeque ipsius aggressionem et ereptionem etc. laedere impune liceret, supremum jus divinum in res omnes arbitrio cujuslibet subjiceretur, omnesque passim jure se suasque res honestis mediis conservandi ac perficiendi, cum ingenti boni publici et socialis tranquillitatis jactura privarentur; sicque aequalitas specifica naturae, et ratio communis felicitatis pessundaretur atque homo in homine santissimam Dei imaginem singulari ratione et naturaliter referente, nullatenus venerari teneretur.

Id ipsum fere valet relate ad detractiones, calumnias, falsas delationes, etc. quibus laedi solet honor et fama, seu bona apud alios existimatio, quam quisque sibi, vel propter singularem donorum naturalium eminentiam, vel propter diligens virtutum exercitium comparat, et ad quam tamquam bonorum fortunae maximum, jus retinet, donec per proprios defectus manifestos aut legalem declarationem, ab eodem excidat.

159. Prohibitio alios laedendi fert secum aliud gravissimum hypotheticum et consequens debitum, scilicet injuste illata damna reparandi, quotiescumque eadem nobis *proprie et vere* imputari possunt, et laesus in damnum libere non consenserit, nec juri suo cesserit. Etenim frustra prorsus natura aequalitatem juris unicuique ad sua tribuisset, si qui damnum injustum, vel personalem injuriam intulit ad compensationem utriusque minime teneretur, et insuper deficeret efficax naturale medium cohibendi effraenam moralium cupiditatem habendi, et vindictam sumendi insanam

voluptatem. Praeterea reparatione damnorum nullatenus facta naturalis ordinis violatio *in effectu* semper subsistens nedum privatam, sed et publicam quietem et ad communem felicitatem tendentiam redderet impossibilem; laedentium vero animus *in affectu* nocendi hostiliter persistens viam redeundi ad debitam cum offenso pacem omnino pracluderet.

160. Atque haec in genere dicta sufficient, peculiarem namque modum, per privata scilicet certamina vulgo *duella* seu *monomachiae* dicta, mutuo sibi nocendi a truculentis, barbaris, et superstitiosis temporibus ad nos manantem, et in plerisque nationibus ob defectum praesertim legum civilium et contemptum ecclesiasticarum adhuc in usu, naturali legi et rationi adversari, probare debemus. Origo et causae *duelli* (quo nomine apud antiquos veniebat etiam bellum) introducti penes diversas nationes videri possunt apud Cl. Gerdil (1) pluribus eas prosequentem; nobis sufficet ani-

(1) Porro cl. autor (*Traité des combats singul.* chap. 1.) ad tres classes revocat occasionales et morales causas quae originem dederunt duelli instituendi: 1. *Une indépendance et une liberté sauvage, qui se soutient à la faveur d'un gouvernement grossier et à peine ébauché.* 2. *Un point d'honneur mal entendu, fondé sur des notions fausses et imparfaites de la valeur, des talens militaires et de la gloire des armes.* 3. *Une superstition aveugle, qui faisoit regarder l'issue du combat comme un témoignage de la Divinité, qu'ils croyaient devoir toujours se déclarer d'une manière sensible en faveur de l'innocence et du bon droit.* Postrema haec causa apud omnes nationes locum amplius non habet nec nisi auctoritate quarundam civilium legum suffulta, potuit per plura ignorantiae saecula horum certaminum inhonestatem tegere eorumque usum et consuetudinem promovere. At vehementer mirandum est, quare duae primae causae etiam nostris temporibus in quibusdam nationibus vel maxime cultis (si tamen vera praesertim moralis cultura dari unquam possit absque solidis catholicae religionis et fidei fundamentis, ejusque legum custodia) adhuc non desinant suos effectus producere, quum et ipsi Turcae testibus Busbecquo et Brantomio, nec non gregales milites regni Tonquinensis (Alexand. Rhodes *Itiner.* libr. 1.) europaeorum hominum duellandi rationem, barbariem redolere, esseque indignam homine rationali et viro equestri, autumant.

Turpissimam hanc fere totius Europae et praesertim suae patriae aberrationem candide et sincere fatetur, simulque accurate in eam animadvertit cl. Debreyne in opere superius laudato (*Artic. sur le Doel*): *Dans l'état actuel de notre dépravation in-*

madvertere, duellum prout in praesenti quaestione sumitur, non esse aliud quam, *singularem et funestam duorum aut paucorum pugnam, privata auctoritate, privatisque de causis, et ex conducto initam*. Porro per hanc definitionem duellum istud differt: 1°, a bello, in quo multitudo contra multitudinem solet certare; et a rixis atque ludicris certaminibus, in quibus communiter nec singuli contra singulos, nec armis ad graviter nocendum aptis, nec animo nocendi certamen instituitur: 2°, a duello publica auctoritate publicaeque utilitatis causa, vel Dei jussu suscepto, e. g. ad citius securius et cum minori sanguinis humani effusione bellum absolvendum: 3°, ab aggressionem inopinata, in qua absque conducto duo aut plures ira furentes prouunt in arma, vel casu sibimet occurrentes in platea digladiantur, aut ex insidiis erumpentes dimicant. Duellum etiam sic limitatum solet distinguit in *solemne* quod servata quadam forma circa tempus, locum, testes, paternos, provocationem etc., perficitur; et *simplex*, quod fit ex sola expressa vel tacita *pactione* seu conducto loci et temporis; sive tandem utrumque *ficta* tantum sive usque ad internecionem, vel gravem laesionem, aut primam sanguinis effusionem suscipiatur. Duellum vocabatur quoque *judiciale*, quando ad dirimendas contententium lites, vel supplendam insufficientiam legalis probationis a iudicibus et legibus quibusdam revera barbaris, permittebatur, et extra *judiciale*, quando quovis praetextu injuriae ulciscendae, aut ignominiae propulsandae sponte suscipiebatur.

tellectuelle et morale, dans le siècle que l'on appelle siècle des progrès et des lumières, siècle de raison et de haute civilisation, il règne en Europe, et surtout chez le peuple qui se croit le plus éclairé de l'univers et à l'apogée de la civilisation, il règne, dis-je chez ce peuple ou le peuple français un préjugé que lui ont légué les siècles d'ignorance et de barbarie, Ce préjugé, s'est l'idole du faux honneur à laquelle on sacrifie, par une cruelle et incompréhensible stupidité, la vie des citoyens, le bonheur des familles, la morale et la religion, c'est-à-dire tout ce qu'il y a de plus sacré parmi les hommes.... Sans doute un jour la postérité, plus sage que nous, regardera nos siècles dist des lumières comme des temps d'ignorance et de barbarie. Et effectivement, souffrir une coutume atroce et insensée contre la raison et au sein du christianisme, c'est-à-dire, ne point punir comme ils le méritent des homicides volontaires, des meurtres prémédités, solennels, publics scandaleux, c'est le premier et le plus grand caractère d'une nation dégradée, abruti et barbare, etc. (pag. 332. et seq.)

Ad haec privata duella saltem ex parte reducuntur quoque *diffidationes* seu privatae renunciaciones fidei, et inimicitiae per quaevis hostilia denunciaciones, quae turbulentis Imperii Romano-Germanici saeculis plurimum invaluerunt [1]; nec non equestris scientia Itatorum a Marchione Maffei acriter damnata, et a Comite Bellincini quasi esset innoxia vindicata.

Quia autem de duello quod fieret jussu Dei, aut supremae politicae auctoritatis, ratione communis utilitatis, nihil est in particulari dicendum, duella vero *judicialia* hisce nostris temporibus amplius non dantur, eorumque pravitas ex dicendis facile inferri poterit; loquemur itaque de duello in prima ejus acceptione, et prout nunc suscipi solet, velut medium contumeliae, aut laesi honoris vindicandi, animique fortitudinis venditandae, statuimusque sequentem propositionem.

PROPOSITIO

Duellum, sive singulare certamen privata auctoritati privatisque de causis, et ex conducto initum est juri naturah absolute contrarium, humanae societati vel maxime perniciosum, ineptumque ad finem ad quem solet assumi.

161. Et primo quidem duellum proprie dictum esse in-

[1] Ex P. Ignatio Schwarz [*Inst. jur. publ. univers. natur. et gent.* part. 1. titul. 4. instr. 3. §. 2.] juvat haec pauca innuere circa hujusmodi *diffidationis*, quae speciem quamdam privati belli, seu potius publicae privatorum hominum vindictae et aggressionis prae se ferebant. Denunciabantur porro voce, vel litteris, aut expositis nonnullis diffidationis signis, e. g. scopis, titionibus, carbonibus, etc. quibus ille qui se esse offensum existimabat, comminabatur alteri, se ferro, cladibus, incendio etc. tantum detrimenti ejus personae, possessionibus, domibus, pago, etc. allaturum, ut scopis converri possint. Teterimus sane modus sua manu jus sibi quaerendi, aptissimusque aliquam nationem brevi tempore in latronum spoluncam convertendi; qui tamen olim in Germania praesertim tantas egit radices, ortum ducens ab infantia HENRICI IV. Imperatoris, et turbulento quorundam ejus successorum regimine, ut instar juris cojusdam, germanice *Haus-*

trinsece malum facile probatur vel ex tradita superius (1) doctrina de suicidio; nam et eadem rationes in oppositum consideratae valent quoque ad ostendendam homicidii pravitatem, et qui *ex spontanea* provocatione et acceptatione duellum instituunt; nedum propriam integritatem vel vitam sed *potissime* alienam, uterque eorum manifesto discrimini *directe* obijciunt; quod evidens discrimen nec per conditionem primae tantum effusionis sanguinis, propter aestum certaminis, et difficultatem reflexi moderaminis armorum sufficienter removetur: jam vero ejusdem est pravitatis, extra casum necessitatis propriam et alienam vitae incolumitatem periculo exponere, quam actu sibi vel alteri eandem vitam auferre. Qui itaque duello congregiuntur, crudeles in semetipsos, injusti erga proximum, injuriosi Deo, qui titulo *creationis* et *conservationis* sibi reservavit jus vitae, membrorum etc. coostituuntur. Quia vero uterque monachus, ut vel ex ipso certaminis fine patet, alterius necem vel laesionem unice intendit, hinc talia certamina, *fabricante diabolo* revera *introducta*, potissimum de pravitate laedendi alterum participant.

162. Deinde quod spectat ad humanae societatis perniciem etiam pro statu naturae seu ut vocant *merae libertatis*, quam sponte sua produceret nulli legi subjecta facultas duellum ineundi; quis est qui non videat, quantus hinc fortioribus debiliores opprimendi aditus panderetur? Quot caedes, vindictae perturbationes, paci cum aliis etiam in illo statu quaerendae directe oppositae inde manerent? In statu praeterea civili, cum jura privatorum, quatenus ad bonam ejusdem status gubernationem pertinet, sub tutela ipsius societatis, seu politicae ejusdem potestatis contineantur, eidemque onus incumbat civium injurias vindicare, lites atque contentiones dirimere etc. quisquis sibi melipsi, extra casum iniquae et inopinatae aggressionis, per se ipsum jus dicere, atque arreptis armis suam aliorumque vitam in discrimen

Kolben oder *Faust-Recht*, haberetur: nihilque ad illud extirpandum FRIDERICI I. et II. ALBERTI, LUDOVICI curas profuisse, quin ipse CAROLUS IV. Imperator non nisi quandam limitationem huic nefandae consuetudini inducere valuit, donec tandem conatibus FRIDERICI III. MAXIMILIANI I. et CAROLI V. habitis diversis comitiis, pestis haec a tota Germania anno 1,555 exulare coacta fuit, in ejusque autores gravissimae poenae fuerunt constitutae.

(1) Hujus partis cap. 2 artic. 2. nn. 148. 149. 150.

ponere audet, nedum debitam eidem potestati subjectionem detrectat, sed ejusdem jura sibi arrogat, civilemque communitatem membris suis sibimet in primis necessariis, aucta hujusmodi licentia mutui certaminis, brevi expoliata ad interitum perducere satagit. Unde patet quanto opere intersit ipsorum imperantium, nefandum hunc duellorum usum legibus ac poenis gravissimis cohibere.

163. Est quoque contra ordinem naturalis rationis uti mediis ad obtinendum finem ineptis, quale profecto medium est duellum, 1° ad litem dirimendam, manifestandam veritatem, detegendamve innocentiam. Quis enim potest esse naturalis nexus horum trium cum exitu certaminis, quia a majori virium firmitate, dexteritate manuum, vel artis gladiatoriae peritia communiter dependet? Numquid minus dubiae contententium rationes, minus latens veritas, et innocentia magis perspecta esse, ideo dicenda erunt, quia unus contententium alteri vulnus, aut mortem intulit? Numquid Deus hujus dubiae aleae exitum pro ratione meriti contententium se directurum spondit; aut experientia non ostendit saepe innocentes occubuisse, vel utrumque dimicantem aequale damnum subiisse? (1). Nonne hoc est Deum tentare, seu velle divinae ejus providentiae leges ad proprii arbitrii placita exigere?

(1) Dum olim in quibusdam civilibus et criminalibus causis defectus sufficientis probationis ope duelli suppleretur, contigit interdum ut bona victori adjudicata debuerint deinde restitui haeredibus illius qui in certamine occubuit et tamquam reus habitus fuit, eo quod post aliquod tempus innocentia interficti detecta et verus criminis aut damni auctor agnitus ad talis judicii reformandam sententiam adegit. Si vero mireris, cur hisce non obstantibus, iste contentiones dirimendi modus fuerat interdum etiam ab ecclesiasticis iudicibus admixtus, et velut *Dei iudicium* habitus, aut exinde inferas ipsius Ecclesiae auctoritate probari duellum quandoque licitum esse; animadvertas oportet ad miseriam illorum quando haec fiebant temporum conditionem et ad universale praejudicium quod ex falsa apprehensione divinae providentiae et curae circa sortem innocentis et rei invaluerat; haud secus quam aliae quaedam innocentiae aut veritatis vulgares probationes, e. g. ope ferri igniti, aquae ebullientis etc. quae quidem etiam a quibusdam particularibus ecclesiis probabantur, at universalis ecclesiae vel Summorum Pontificum oraculo nunquam fuerum firmatae.

Praeclare, ut solet, declarat istud cl. Gerdil (loco superius indicato chap. 4. artic. 1.): *toutes ces épreuves, aussi bien que celle*